

С.В. Міхно, Сумський державний університет

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНО-ТВОРЧОЇ САМОСТІЙНОСТІ СТУДЕНТІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Проблему організації навчального процесу у сучасному виші вбачаємо у тому, щоб кожен студент мав можливість самостійно формулювати і ставити цілі, приймати рішення, активно діяти, нести відповідальність за власні дії й досягнуті результати. Значні можливості в плані формування пізнавально-творчої самостійності студентів містить особистісно орієнтоване навчання, побудоване на евристиці.

Евристичний характер навчальної роботи припускає використання системи “питання-відповідь”, коли викладач засобами питань і міркувань допомагає студентам знайти власне рішення навчального завдання, коли навчальна діяльність орієнтована на власне відтворення послідовності міркування за допомогою методів пошуку й відкриття пізнавальної проблеми; коли має місце проектування нового знання з опорою на особистісний досвід студента.

Поділяючи точку зору В.В. Серікова, І.С. Якиманської, Л.В. Кондрашової вважаємо, що основу особистісно орієнтованого навчання у вищій школі складає моделювання професійних ситуацій з елементами евристики. Відзначаючи необхідність опори на творчий підхід студентів у вирішенні навчальних завдань, дотримуємося позиції І.Я. Лернера і І.К. Журавльова, які вважали, що можна закликати студента бути творчо самостійним, активним, творчою особистістю – усе це буде даремно, поки студент не опанує розумовим інструментарієм, творчими процедурами, способами евристики, тобто тими структурами, які й складають сутність творчої діяльності. Ці структури в узагальненому вигляді подають І.Я. Лернер і І.К. Журавльов:

- самостійний перенос раніше засвоєних знань і умінь у нову ситуацію (це основна процедура);
- бачення проблеми в знайомій ситуації;
- бачення нової функції об'єкта;
- визначення структури об'єкта (проблеми);
- бачення альтернативи вирішення чи його способу;
- комбінування раніше засвоєних способів діяльності відповідно до проблеми що виникла.

Вихідним в евристичному аспекті особистісно орієнтованого навчання є недостатність інформації про об'єкт пізнання, що вивчається, креативні ситуації, тобто навмисно створені умови, які стимулюють одержання нових результатів; реалізація навчально-ігрових ролей, які стимулюють активність і нестандартність дій майбутніх фахівців в умовах професійного вибору.

Пошук виходу зі створюваних ситуацій супроводжується рефлексією над власними діями у творчому пошуку. Самостійна активна участь студентів у модельованих ситуаціях стимулює розвиток не тільки творчих здібностей, але й закріплює їхню готовність бути не тільки виконавцями, але й активними організаторами, готовність до відкритого діалогу, співробітництва й

співтворчості в системі відносин “викладач-студент”. Дії студентів у модельованих ситуаціях дозволяють їм уникати засвоєння готових знань, у пізнавальному пошуку виробляти власну позицію, свою точку зору на розглянуту проблему, тим самим забезпечують роботу розуму і творчої дії.

Моделювання професійних ситуацій, які максимально наближені до майбутньої професійної діяльності студентів і враховують їхні особистісні особливості, забезпечує перехід від навчального предмета як джерела інформації до предмета як джерела духовного спілкування, творчої дії й діалогу культур; від пріоритету вузько навчальних задач до задач цілісного розвитку вигляду майбутнього фахівця, його професійної позиції і творчого стилю діяльності; від супідрядних відносин викладача і студента до їхньої педагогічної взаємодії, співробітництва і співтворчості”.

Формування пізнавально-творчої самостійності в навчальному процесі припускає його організацію таким чином, щоб він виступав постійним “збирачем” діяльності з окремих дій студентів у систему, підпорядковану певним цілям і принципам. Це складний шлях вирішення навчальних задач шляхом подолання труднощів, пошуків оптимальних рішень з опорою на власний досвід, професійні уявлення й устремління. Позитивна динаміка рівня творчої самостійності поєднана з виявленням потреби студентів в особистісно-професійному зростанні протягом усього періоду професійної підготовки, нестандартному виконанні навчальних функцій, стійкому інтересі до саморозвитку, самовдосконаленні і професійному самоствердженні.

Процес формування пізнавально-творчої самостійності розглядаємо як динамічну систему, що постійно розвивається, засновану на особистісно орієнтованому підході до організації навчання у вищій школі. Кожен елемент системи – це самодіяльний початок, що містить у собі джерело самостійних активних дій студентів, які нічого не приймають на віру, а постійно переробляють, розвивають власну діяльність. Завдання полягає в тому, щоб у процесі професійної підготовки студентів збуджувати в них потребу в самостійній пізнавальній діяльності, у самоосвіті й самоствердженні.

Впровадження особистісно орієнтованого навчання побудованого на евристиці відкриває нові можливості вирішення проблем раціональної організації учбового процесу при підготовці фахівців взагалі, та фінансово-кредитного профілю зокрема, у єдності із подальшою гуманізацією, демократизацією педагогічного процесу.